LJUNGBY
KOMMUN

Språkpedagoger

Ett projekt i Ljungby kommun

Utvärdering av språkpedagogernas arbete 2008-11-21.

Inledning

Riksdagen beslutade införa ett riktat statsbidrag för förskolan för åren 2005 till och med 2007. Syftet var att förbättra kvalitén och ge förutsättningar för mindre barngrupper. I hela landet skulle 6 000 nyanställningar möjliggöra detta.

Språkligt stöd så som det togs i Ljungby kommuns barn- och utbildningsnämnd § 43, 2008:
- språkligt stöd. Ska ske i första hand på barnets modersmål för att stödja barnets språkutveckling. Bedrivs i projektform. 2,5 år.

I Ljungby diskuterades hur detta skulle ske lokalt. I gruppen var följande representerade: områdeschefer, rektorer, specialpedagoger, fackliga företrädare och föräldrar under ledning av utvecklingsledaren för förskolan.

Grupparbete genomfördes och resulterade i fem åtgärder. Här redovisas den del av punkt två som lyder;
2. Det måste finnas flerspråkig personal för att tillgodose olika barns behov.

Vid ledningsgruppens möten under februari och mars 2008 har diskuterats att språkpedagogernas arbete borde utvärderas. Britt-Marie Z får i uppdrag att genomföra utvärderingen under hösten 2008.

Bakgrund

Hösten 2006 anställdes 2,5 tjänster som språkpedagog i Ljungby kommun. Tjänsterna är tillsvidareanställningar och kravet på utbildning är förskollärare eller utbildning som arbetsgivaren bedömer som likvärdig. För tjänsterna krävs också att personen har ett stort intresse och engagemang för arbete med flerspråkiga förskolebarn.

Det har gått bra att anställa förskollärare enligt den annons som formulerades:
Vi söker dig som vill arbeta med att ge språkligt stöd till förskolebarn. Du som söker skall ha förskollärarutbildning, eller utbildning som arbetsgivaren bedömer som likvärdig. Sökande till tjänsterna bör även ha ett stort intresse och engagemang för att stödja de flerspråkiga förskolebarnen på våra förskoleavdelningar. Förutom grundkompetens som förskollärare är det värdefullt att du har erfarenhet av att arbeta med barn med olika modersmål och från olika kulturer, gärna även erfarenhet av/kompetens för arbete med svenska som andra språk för förskolebarn. Vi värdesätter personliga lämpligheten högt.
Språkpedagogerna har inte arbetat på alla förskolor utan där det bedömts vara störst behov.

Syfte

Syftet är att utvärdera språkpedagogernas arbete på förskolorna.

Metod

Intervjuer har genomförts med ansvarig projektledare, rektorer i urval, specialpedagogiska teamet, språkpedagoger och genom enkät till språkombud i förskolornas verksamhet.

Intervjuer med projektledare och sex rektorer har skett enskilt. Rektorerna representerar olika typer av förskolor, dessutom har en del av dem fått tillgång till språkpedagog och en del har inte fått. Specialpedagogiska teamet är intervjuat i grupp, två var frånvarande. De fyra språkpedagoger som har eller haft tjänst intervjuades enskilt. Enkät för vidare befordran till språkombud är skickad genom rektorer med ansvar för förskola. De har delat ut enkäten och åtta svar har kommit in.

Begreppsförklaringar

Språkombud i detta sammanhang är förskollärare som arbetar i förskoleklass och deltar i regelbundna träffar med specialpedagog. Språkombudet har rollen som informatör mellan förskoleklass och kollegor i träffar för språkombud.

Språkpedagog i detta sammanhang är förskollärare som i huvudsak arbetar för att barn med annat modersmål ska få en positiv språkutveckling.

Frågeställningar

De frågeställningar som samtal och enkät har utgått från är följande:

Resultat av extrainsatta språkpedagogers arbete.
Kan man se en markant förbättring av barns språkutveckling?
Hur har en språkstimulerande miljö utvecklats på förskolorna?
Hur fungerar språkpedagogerna i samarbete med övrig personal?
Olika arbetssätt på olika förskolor, varför har man valt "sitt" arbetssätt?
Vem är arbetsledare för språkpedagogen?
Vad kan språkpedagogen göra som inte ordinarie personal och specialpedagog gör?
Vad är innehållet i den här satsningen?
Vem och hur har tiden mellan förskolorna fördelats?
Varför statisk tilldelning?
Omfattning i tid med barn enskilt.
Tid i barngrupp.
Tid för framställning av material.
Finns material att köpa färdigt?
Framtida utveckling.

Redovisningarna av samtal är sammanställda och följer inte helt en mall. Samtal har förts kring frågeställningarna. Alla har inte haft kunskap om frågorna utan fått svara på de frågor som varit relevanta. Svaren är sammanställda och tanken är att belysa frågorna så långt det är möjligt. Inga svar är bortsorterade.

Intervju med projektansvarig

Som en del i det särskilda statsbidraget för personalförstärkning i förskolan avsattes 2,5 tjänst för projekt för att i första hand på barnets modersmål stödja och ge tid för deras språkutveckling. I annonsen har kraven formulerats efter personalprofil som bedömts vara möjligt att rekrytera. De språkpedagoger som rekryterats har förskollärarutbildning, en har fritidspedagogutbildning. Samtliga har lång erfarenhet av arbete med barn från andra länder, utbildning i Sv 2 eller liknande.

Projektet har gett barnen tid, de har blivit sedda, fått kontakter med andra barn och fått social utveckling i leken.

Den *språkstimulerande miljön* utvecklas då personal är mer medveten om

- kvalitet på material
- att inte ställa ledande frågor till barnen – inte ge ett svarsalternativ
- att ställa relevanta följdfrågor.

I de allmänna råden finns tydlig information om vad som gäller t ex "att komma till tals". Den aktiva delen som var tänkt för föräldrakontakter är inte genomförd, på grund av att språkkunskaper har saknats.

I samarbete mellan personalgrupper har språkpedagogen gett det lilla extra av tid, specialpedagog arbetar mot brister. Rektorerna är positiva till språkpedagogernas arbete. Det gäller att se dem som inspiratörer som finns på avdelningen en kort period.

Det har inte funnits ett tydligt mål formulerat och inte en medveten metod. Förskollärarna har fått använda sitt eget arbetssätt. Det är inte någon skillnad mot övrig personal i verksamheten. Språkpedagogen ska arbeta i grupp inte en till en.

Projekt/utvecklingsledaren är språkpedagogens arbetsledare innan hon är placerad (endast kvinnor är anställda, för närvarande). Efter placering är det respektive rektor som har arbetsledaransvaret. Organisationen motsvarar den som gäller för elevassistenter.

Projektansvarig kan inte tänka sig andra lösningar på språkpedagogernas arbete. Eller att anställa språkpedagoger för särskilda uppgifter i stället för den fördelning som gäller nu. Det rör sig om "så lite" att det inte räcker till mer med den resursen.

Intervjuer med rektorer

Andelen barn med annat hemspråk varierar mycket i de olika verksamheterna. En stor förskola med många barn från andra länder i förhållande till liten förskola med få barn från andra länder kan ge samma procentuella fördelning eller ingen språkpedagog alls.
Sättet att arbeta har skilt sig åt då det har varit ett arbete som byggt på de anställdas tidigare kunskaper och erfarenheter. En gemensam metod har inte diskuterats. Målet har varit att ge barnen tid och ett språkligt stöd. På avdelningarna behöver målet diskuteras mer.
Språkpedagogen har arbetat enskilt eller i grupp efter sin egen modell. Det hade varit bra med diskussion kring mål, metod, struktur och innehåll. Då hade man troligen fått ut mer av projektet.

De förskollärare som fått arbete som språkpedagoger motsvarar önskemålen i annonsen. Lämpligheten har kontrollerats genom referenser och erfarenhet från annan verksamhet. Ingen för fram någon avvikande mening. En rektor säger att "Tjänsterna kan diskuteras – jo, egentligen – det är stimulerande." Omfattningen 2,5 tjänst är ok, någon tycker att det är för lite.

Arbete har först nu (hösten 08) börjat fungera. Rektorer tycker att det är en bra satsning, men det har tagit lång tid att få igång organisationen. Då en ny verksamhet tar form används mycket tid för en bra planering, då det är gjort kan energin läggas på uppdraget – barnen.

Sedan har det gällt att hitta barnen som behöver vara med – från 3 år och uppåt. Barnen (5-4-3 åringar) som saknar begrepp och ord, har ett behov att förstå samtalet och benämna vardagsupplevelser. Sådant som kan vara att gå ut i naturen, känna på, lukta på och uppleva omgivningen. Det tar också tid att få alla barn att prata. På en av skolorna har förskoleklassens förskollärare en språkinriktning. Hon fångar upp barn med annat modersmål och övriga språksvaga barn. Hon samverkar med språkpedagogen, detta ger bra skolförberedelse och en länk till skolan. Föräldrar informeras vid kontakter med språksatsningen. Tanken att möta föräldrar i större omfattning har inte genomförts.

Hur språkpedagogen ska arbeta är det delade meningar om hos rektorerna:

- Språkpedagogen arbetar enskilt med barnen och i grupp – de kan också delta i avdelningens arbete.
- Språkpedagogen ses som en extra bonus – inte "personal" i vanlig mening.
- Språkpedagogen deltar i avdelningsarbetet och fungerar mycket bra.
- "Tanken är att språkpedagogen ska bli en i arbetsgruppen, men med fokus på språkutveckling".

Resultat uttryckt spontant – det har varit till stort gagn för förskolan, detta med "specialtjänster och personer". En generellt markant språkutveckling finns inga belägg för, det är för tidigt. För vissa enskilda barn har det varit mycket utvecklande att träffa språkpedagogen. Den åsikten har nästan alla rektorer i undersökningen. Resultatet kan nog bli en bättre språkutveckling och man kan tänka sig att se resultaten först i åk 5. Ett problem i sammanhanget är att barnen som regel har låg närvaro.

Inga rollkonflikter förekommer. Inte heller revirtankar - "nu" är det en förskola och inga positioner är hotade.

- Specialpedagogen arbetar med personal – handledning.
- Språkpedagogen med barnen
- Organisationens utredningar – de övergripande utredningarna gör specialpedagog och psykolog
- Specialpedagogiska teamet handleder personal – uteslutande. De är med vid observationer och test.

Men det är inte allas uppfattning

- På avdelningarna har det varit förväntningar på tjänsterna och inte särskilt tydligt vilken roll språkpedagogen har i förhållande till den övriga i personalen, språkombud och specialpedagoger.
- I samarbete mellan språkpedagog och specialpedagog, kan det vara "lite svårt med roller". Språkombud och språkpedagoger har haft bra samspel.
- Språkombuden har kontakter med specialpedagoger.
- Det går att samverka mer. Vem som har ansvar för vad är otydligt.

Vem är chef?
Här råder också delade meningar;

- Delat chefskap fungerar inte särskilt bra.
- Organisationen kan "stå ut".

- Det dubbla chefskapet är helt ok.
- Organisatoriskt – stationär personal i ordinarie personalgrupp och samma chef är bra.
- Det kräver mycket arbete att få in personal med spetskompetens i arbetsgruppen och att ingå i avdelningens arbete. Ska man kunna ha spetskompetenser tillfälligt måste hela förskolan arbeta kring samma tema.
- Arbetsledare är rektor, för de tilldelade timmarna.
- Fungerar inte med flera chefer, så är det genomgående, rektor kan i princip inte påverka vilka som anställs.

Utveckling som rektorer framhåller:
Önskar mer struktur som: kartläggning – program – utvärdering och ett cykliskt arbete.
Gemensam formulering av mål.
Viktigt är det professionella mötet med barnet.
Konkret - med ett innehåll som ska vara konkret.
Innehållet i förskolans arbete kan fördjupas genom att medvetandegöra språket.
Språkstöd handlar bland annat om att "benämna".
Material finns att köpa för att konkretisera. Helst ska vardagssaker användas.
Information för ökad förståelse i personalgruppen.
Att lägga ner språkpedagogerna nu skulle kännas som ett slöseri med så mycket nedlagt arbete, det bör fortsätta minst detta läsår.

Intervju med språkpedagoger

Intervjuerna har skett enskilt men redovisas i sammanställning. Det finns en stor samstämmighet hos språkpedagogerna. Det finns också enstaka avvikande åsikter.

Språkpedagogerna efterlyste mål med verksamheten då den startade, de fick då uppdraget att själva formulera målen. Struktur för arbetet har saknats. Problemet är inte att språkpedagogerna inte gjort sitt jobb utan att uppdraget var otydligt. Då det inte finns några direktiv för arbetet fick man forma dessa efter eget tycke. Stöd i arbetet har saknats. Genom platsannonsen har språkpedagogerna försökt förstå sitt uppdrag.

Vad gör man som språkpedagog då man inte arbetar med språkbarnen. Det går inte att arbeta/träna mer än korta stunder. Barnen måste vara i sin förskolegrupp också. Det har inte funnits arbete för så mycket tjänst. Dokumentationen tar ca 10-15 minuter efter varje tillfälle med barn.
Personalen på förskolorna har inte vetat vilken roll språkpedagogerna har, ibland har det varit "skönt att lämna över barnen till någon annan". På en del förskolor har språkgrupper och språkombud har lagts ned, det var nog inte meningen och är mycket synd.

Startsträckan för språkpedagogerna har varit lång. Någon har upplevt första året kaotiskt, men nu har det börjat fungera. Någon tyckte att det tog en termin innan arbetet kom igång. Alla är överens om att det har tagit för lång tid innan arbetet har kunnat starta.

Barn som är uttagna som språkbarn är kanske inte alls i behov av gruppen, en del har kanske plockats ut på "efternamn" eller efter anmält annat modersmål. Språkpedagogen skulle kunna bedöma vilka barn som behöver språkgrupp. Rektor på förskolan där språkpedagogen placerats kan ha svårt att bedöma andra förskolors behov.

Det råder delade meningar om vem som är chef och arbetsledare. Här är svaren:

- Tre chefer, ingen kommentar.
- Inte så bra med flera chefer.
- Har tre chefer, fast egentligen ingen.
- Rektor är chef/arbetsledare.

Resultatet av satsningen som språkpedagogerna själva lyfter fram är att;

- Någon upplever markant förbättring i hela barngruppen. I det här fallet har språkpedagogen tagit del av resultat från förskoleklassen.
- Någon uppfattar inte markant bättre resultat i barngruppen. För något enstaka barn har språkutvecklingen varit tydlig, men frågan är om det beror på just den här insatsen. Kanske hade det blivit så med "vem som helst". Givetvis ger mer träning mer kunskap.
- Någon tycker att satsningen kan ge socialt resultat.
- Någon ser markant bättre resultat och ökat självförtroende.

Tankar om framtiden för språkpedagogerna

"Alla språkpedagoger" är positiva till mer flexibelt arbetssätt.

Språkpedagogerna funderar på hur de skulle kunna nå alla förskolor, arbeta i stil med dramapedagogerna efter behov och inspirera personalen som sedan kan gå vidare med "språkarbetet".

Språkpedagogerna skulle kunna ha närmare samarbete med specialpedagogerna.

Språkpedagogerna önskar en mer flexibel verksamhet, mer samarbete med ordinarie personal på avdelningarna. Tillsammans skulle de kunna starta upp arbeten då det kommer nya barn. Kanske tre månader och sedan lämna över till avdelningspersonalen. Språkpedagogerna skulle kunna vara avdelningens bollplank eller någon form av handledare.

Organiseras som dramapedagogerna, med en sammanhållande chef.

Intervju specialpedagogiska teamet

I gruppintervju diskuterades följande mellan specialpedagogerna.

Målbeskrivningen och uppdraget var otydligt, språkpedagogerna har fått formulera uppdraget själva. Struktur har saknats, arbetet har varit självständigt.

Specialpedagogerna anser att det ska vara en annan kompetens för en sådan satsning, de tycker att pedagogisk examen är underordnad, det är modersmålslärare som är viktigt. Att ha olika chefer kan ibland vara positivt men en gemensam vore att föredra. Lämpligt vore att samordna tjänsterna under en chef.

Språkpedagogerna har haft en lång startsträcka, kanske beroende på att de saknar en beskrivning för sitt arbete. Språkpedagoger bör arbeta som en rörlig resurs, med ett flexibelt arbetssätt. De ska kunna ta uppdrag. Det är viktigt att komma igång med samarbete mellan språkpedagogerna.

Specialpedagogerna ser svårigheter i att mäta resultat då barnen inte har screenats innan arbetet börjat. En del barn har tagits ut på grund av efternamn men egentligen inte behövt språkstöd.
Det är alltså omöjligt att se resultat av det här arbetet. Är det en tillgång i arbetslaget? Det här ska avdelningarna själva kunna göra. Personal på avdelningarna "slipper" inte arbeta med barnen för att det finns språkpedagog på avdelningen.

Ett problem som specialpedagogerna lyfter är att föräldrar har slutat åka till logoped då det finns språkpedagog på förskolan. Där har rektor har en viktig roll att informera föräldrar och se till att barnen behåller kontakten med logoped.

Efter intervjun kom ett meddelande: angående gemensamma barn, som språkpedagog och specialpedagog båda har arbetat med blir det till nytta med ytterligare ögon på barnen.

Enkät språkombud

Utvärdering av språkpedagog har skickats till språkombuden som arbetat vid förskola. Jag har bett dem svara på några frågor som förmodligen berört deras arbete. Enkäten kunde besvaras med namn eller konfidentiellt. Det var inte meningen att enkäten skulle besvaras för hela arbetsgruppen utan den egna åsikten gällde, tanken var inte heller att svaren skulle kräva mycket tid.

Totalt kom åtta svar in. Uppdraget att vara språkombud har varierat mellan fem månader till 5-6 år. Fem av åtta har inte haft tillgång till språkpedagog på sin förskola. Tre har haft språkpedagog. Tre har svarat att satsningen på språkpedagoger har påverkat arbetet som förskollärare. Fem har påverkats som språkombud.
I det utrymme som lämnades för egna kommentarer har någon tyckt att språkpedagogen har varit ett stöd och kunnat ge råd, fyra svarar att de fått tips och idéer. "Fördelen är ju att språkpedagogen har tid att ta sig an barnen".
På frågan om det är något som har blivit bättre för barnen, och vad i så fall, svarar två att barnen fått uppmuntran och blivit uppbackade vid problem. Barnen har fått mer tid och det är bra. Två svarar att personalen fått uppgifter att testa i barngruppen för att utveckla barnens språk. Ingen tycker att det blivit sämre för barnen, men en del barn vill inte lämna barngruppen för att arbeta enskilt med språkpedagogen.

Frågan om utveckling av språkombudens roll tycker någon att "det är bra nu". Några vill träffas oftare och någon vill samarbeta med språkpedagogen för att planera och någon för att få inspiration.

Hur språkpedagogens roll kan utvecklas, där tycker någon att få konkreta tips vore bra, några önskar besök i hela barngruppen och någon önskar avsatt tid. Samarbete med språkombuden för att vara överens om gemensamt fokus för arbetet. Språkombuden behöver återkoppling på arbetet och ta del av hur utvecklingen ser ut.

Flera frågor blir obesvarade. Av detta lilla underlag framgår ändå en önskan om samarbete och besök i hela barngruppen. Några språkombud har fått släppa sitt uppdrag i och med att språkpedagogen kom till avdelningen. Det är ju kanske inte meningen, språkpedagogens roll är ju inte att bli fast på en avdelning eller förskola.

Sammanfattning

Det här har varit en bra verksamhet tycker nästan alla. Det behövs något extra för de barn som kommer till förskolan utan språk och social kunskap. Hur det är med den saken visar det sig mycket svårt att svara på. Så här efteråt tycker de flesta att det har saknats mål och struktur för arbetet. Språkpedagogerna har format sitt arbete från sin egen åsikt om arbetet. Det är omöjligt att mäta om det inte finns en målsättning. Alla är överens om att det har tagit lång tid att hitta arbetsformen för språkpedagogerna. Det är flera som ansett att urvalet av barn inte har varit riktigt rätt. Uppdraget och rollen har varit otydligt. Språkpedagogerna har delvis blivit utan tydlig arbetsledning och haft svag förankring i förskolan.

Genom intervjuer, samtal och en snabbenkät har många åsikter kommit fram. Kanske inte vetenskapligt, men det är ändå många åsikter som stämmer överens hos de flesta av intervjupersonerna och grupperna.

Frågeställningarna som formulerades innan intervjuer hölls och enkäter skickades är besvarade i texten. Frågorna kring material har inte känts angelägna att ta upp i den här redovisningen. I de flesta fall har vardagsnära "saker" använts. Marginell tid har använts för att framställa materiel.

Framtid

Språkpedagogerna har anställts för detta uppdrag en projekttid på 2,5 år från hösten 2006. Det innebär att projekttiden är slut vid årsskiftet 2008-09.

Frågan om projektet ska permanentas, förlängas eller förändras är ännu inte besvarad. Tanken är att den här utvärderingen delvis ska ge underlag för detta beslut.

I den här analysen av utvärderingen vill jag lyfta följande;

Tanken var att anställa flerspråkig personal för att kunna samarbeta med föräldrar och barn för att kunna tillgodose barnens behov. Det bedömdes som omöjligt att rekrytera personer med dessa kunskaper. I stället annonserades tjänster ut med krav på pedagogisk examen, kunskaper och intresse för arbete med flerspråkiga barn i förskolan. Tjänsterna är tillsatta med personal som mycket väl fyller kraven i annonsen.

Det har varit otydligt vilket uppdrag språkpedagogerna haft och vem som är arbetsledare. Språkpedagogen har inte haft klart hur och vilka hon kan samarbeta med och om det varit lämpligt. Det har inte alltid varit rätt barn uttagna till språkgruppen. Mycket tid har blivit ordinarie arbete i barngrupp.

Språkpedagogen har ett mycket stort eget ansvar för vad som ska göras. Med delat ledarskap blir möjligheterna till samarbete svårare. En risk med att "någon" kommer in på avdelningen är att avdelningens ordinarie uppgift att stödja barnen i språkutveckling lämnas över till språkpedagogen. Rektor är pedagogisk ledare och tillsammans med projektledaren förs samtal varje kvartal. Det är tack vare sin egen kunskap och sitt intresse för uppgiften språkpedagogerna har klarat arbetet. Organisationen bör ses över så att språkpedagogerna får en sammanhållande chef.

Språkpedagogerna själva har åsikter om hur projektarbetet ska kunna utvecklas om det får en fortsättning.

I önskemålen från språkpedagogerna uppfattar jag att de vill vara en flexibel resurs som kan nå alla förskolor som får barn som behöver språkstöd. Vilka barn som ska ingå bör diskuteras vid varje nytt tillfälle. Likaså vem som "hittar" barnen. Språkpedagogen tänker sig att kunna starta språkprojekt tillsammans med ordinarie personal på avdelningarna och lämna detta då det funnit sina former. Språkpedagogen tror att ett närmare samarbete med språkombuden och specialpedagogerna skulle vara bra.

Språkpedagogernas uppdrag bör diskuteras och konkreta mål bör formuleras. Det är de flesta överens om. I samtal med specialpedagogerna finns samma tanke, men de påpekar också att modersmålslärare saknas. Rektorerna har tyckt att det har tagit lång tid för arbetet att komma igång, kanske detta berott på avsaknad av ett tydligt uppdrag.

B-M Zeylon
Utveckligsledare